

11^η ΝΟΕΜΒΡΗ –ΠΟΙΗΜΑΤΑ

ΑΓΙΟΣ ΜΗΝΑΣ

Ποιος είπε πως πεθάνατε Χιώτες του Αγίου Μηνά;
Για εμάς ποτέ δεν μείνατε νεκροί λησμονημένοι
Ο δρόμος σας ξεπέρασε της φρίκης τα βραχνά
Και στίγμα του πολιτισμού παντοτινό θα μείνει.

Κι αν ξέσκισε τα σπλάχνα σας η μανιασμένη οργή
Κι αν ζωντανούς σας κάψανε στις εκκλησιάς της μέση,
υψώθηκε η θυσία σας σαν θεία προσταγή
κι αθανασίας πήρατε στην ιστορία θέση

Τώρα σεμνοί προσκυνητές, ανάβουμε κεριά
Στην αγιασμένη μνήμη σας που χει τη δόξα στέμμα
Και λέμε πως χαρίσατε σε μας τη λευτεριά
Που ρίζωσε σ αυτή τη γη με το δικό σας αίμα.

Το τραγούδι της Λευτεριάς

Κάθε Νοέμβρης που 'ρχεται ώρα καλή του να χει
Πίσω γυρίζει το νησί στου δώδεκα τη μάχη
Και μ' έναν πόνο στην καρδιά και μια ευχή στα χείλη
Σκόρπια διαβαίνει μνήματα κι ανάβει ένα καντήλι.

Και ζωντανεύουν γύρω μου τα χιώτικα βουνά
Με του Ζιχνή το συρφετό που τρέχει να γλιτώσει
Μια μάνα που δικάστηκε στου χάρου τον βραχνά
Και νιες που 'δέναν με στοργή πληγές που 'χαν ματώσει.

Όσο κι η θύμηση αγρυπνά στο χρόνου την ανάσα
Στο Αίπος θ' ανεμίζουμε του Λίναρη τα ράσα,
του Ρίτσου η ανοιχτή πληγή με τα κερένια χείλη
Μια νύχτα που ξεψύχησε στ' Αι-Γιωργού την πύλη.

Χρυσολωράς και Παστρικακης στην κορφή
Τα μάτια τους δε έκλεισαν στου Χάρου την αφή
Γοργίας ο Ιερώνυμος με Κουβελά, Χωρέμη
Κι ο Ασπιώτης που πληγώθηκε πόσο η ψυχή μου τρέμει.

ΛΕΥΤΕΡΙΑ

Κάμποι, ραχούλες και βουνά,
κι ακρογιαλιές και πλάγια
Όλα γιορτάζουν σήμερα,
τη λευτεριά την άγια.

Τιμή σας πρέπει ήρωες
Λεβέντες δοξασμένοι,
που χύσατε το αίμα σας
για μας αγαπημένοι.

Τη λευτεριά που φέρατε
μεγάλος σας θα γίνω
δεν θ' αφήσω να χαθεί
τον λόγο μου σας δίνω.

ΠΑΣΤΡΙΚΑΚΗΣ

Αφού παντού σαλπίζεται πολεμική σημαία,
εγώ της Κρήτης το παιδί να κάθομαι εδώ πέρα.

Και παίρνω του παππούλη μου μαχαίρι δοξασμένο,
μαχαίρι στο τυραννικό το αίμα βουτηγμένο.

Κι ορκίζομαι πάνω σε αυτό και στο ντουφέκι πάνω,
«υπέρ των δούλων αδερφών ως ήρωα πεθάνω».

Έλα μανούλα να με δεις στου όρους την αγκάλη,
όπου κοράκια κι αετοί άπονα θα με 'τρωγαν.

Και κάμε εις τον Γιάννη σου περίφημη κηδεία,
που έπεσε στο Αίπος μας για την ελευθερία.

Τώρα το Αίπος χαιρετά τον μέγα Ψηλορείτη
κι εκείνος αντixαιρετά το Αίπος από την Κρήτη.

Τον έναν τον εγέννησε, τον άλλον τον φυλάει,
κι η μάνα του από μακριά περήφανα κοιτάει.

ΡΙΤΣΟΣ

Σαν τέτοια ώρα στο βουνό ο Ρίτσος πληγωμένος,
πάνω στου Αίπους τα γκρεμνά ήτανε ξαπλωμένος.
«Για τρέξε φίλε μου πιστέ, γενναίε Παστρικάκη
και φέρε μου λίγο νερό κάτω απ' το βρυσάκι.
Σταλαγματιά το αίμα μου για σε πατρίδα χύνω
για να 'χεις δόξα και τιμή να λάμπεις σαν τον ήλιο».
Ο Ρίτσος σαν επέθανε με του καημού τ' αχείλι,
είπε να του φιλήσουνε τον γιο του τον Βασίλη.

ΔΥΟ ΛΟΓΙΑ ΓΙΑ ΤΟΝ ΡΙΤΣΟ

Ο Ανθυποπλοίαρχος Νικόλαος Ρίτσος ως διοικητής λόχου πεζοναυτών του αγήματος αποβάσεως για την 315494 Α -12 απελευθέρωση της νήσου Χίου έπεσε μαχόμενος κατά την επίθεση κατάληψης του όρους «ΑΙΠΟΣ» στις 16 Νοεμβρίου 1912.

Ο Νικόλαος Ρίτσος με καταγωγή από Μονεμβασιά γεννήθηκε το 1912. Ήταν ένας μάχιμος Αξιωματικός του Ναυτικού. Μοιραίες για εκείνον στάθηκαν οι στρατιωτικές επιχειρήσεις απελευθέρωσης της Χίου, αφού σε μία από αυτές τραυματίστηκε θανάσιμα και έχασε τη ζωή του. Μετά τον πρόωρο θάνατό του, ο υιός του Νικόλαος και ο εγγονός του Γεώργιος ακολούθησαν το παράδειγμα του προγόνου τους και υπηρέτησαν το Ναυτικό ως μάχιμοι Αξιωματικοί.

Η ελληνική πλευρά είχε συγκεντρώσει τις απαιτούμενες πληροφορίες για την τουρκική στρατιωτική δύναμη στη Χίο. Από την εποχή του ιταλοτουρκικού πολέμου, υπήρχε σημαντική φρουρά, για να απωθήσει ενδεχόμενη ιταλική επίθεση. Έτσι, η παρουσία 2.500 ανδρών και του πυροβολικού υπό τον Συνταγματάρχη Ζιχνή Βέη είχαν αναλάβει την οργάνωση της άμυνας του νησιού.

Ο Συνταγματάρχης πεζικού Ν. Δελαγραμμάτικας ενημερώνει ότι συνέταξε προκήρυξη στην οποία αναφέρεται η κατάληψη του νησιού από τις ελληνικές δυνάμεις την οποία καλούνται να αποδεχτούν οι πολίτες με την υπόσχεση ότι η ασφάλεια, η τιμή και η περιουσία τους θα είναι δεδομένες χωρίς καμία θρησκευτική διάκριση.

«Όρα ογδόη πρωίας Ελληνικός Στρατός κατέλαβε πρωτεύουσαν Χίου. Ο εν αυτή Τουρκικός Στρατός κι ο έν Κοντάρι τοιούτος συμποσούμενος και περί ώρας 18:00 διεσπάρη εις τα όρη. Δημοσίευσα προκήρυξιν ότι κατέλαβα την νήσον Χίον και εκάλεσα τους πολίτας εις υποταγήν εν υποσχεθείς αυτοίς ασφάλειαν ζωής, τιμής περιουσίας ανεξαρτήτως του Θρησκεύματος».

Εν Χίω τη 12-11-1912 Ωρα 08.45 π.μ. Ν. Δελαγραμμάτικας

Χρειάστηκαν σαράντα μέρες για να επιτευχθεί η απελευθέρωση της Χίου μέσα από σφοδρές συγκρούσεις. Αναμφισβήτητα, μία από αυτές ήταν η επιχείρηση κατάληψης του Αίπους, που ξεκίνησε την 15η Νοεμβρίου. Η έκβασή της καθόρισε σε μεγάλο βαθμό την αποτίναξη του τουρκικού ζυγού από τη Μυροβόλο.

ΠΑΝΤΑ ΓΙΑ ΤΗ ΧΙΟ

Για πες μου η Χίος το χώμα της πού το χρωστάει τάχα;
Δεν είναι χώμα είναι κορμιά μαρτύρων και μαρτύρων,
που απάνω τους οι αρχάγγελοι μάδησαν τα φτερά τους
κι έγινε η γη κατάλευκη, λες κι είναι χιονισμένη,
κάτω από σκίνα θολωτά του μαρτυρίου κουβούκλια.
Άκου οικουμένη αγέλαστη!
Παρατήρησε τα σύνεργα του αχόρταγου θανάτου
και κοίτα ετούτο το νησί το πάντοτε ανθισμένο,
θα πάρεις μάθημα ανθρωπιάς, ειρήνης κι αγάπης.

ΟΙ ΑΓΝΩΣΤΟΙ ΗΡΩΕΣ

Μέσα σε βόλια κι οβίδων κρότους
έπεσαν νιάτα μες στον ανθό τους
Πάνε λεβέντες, πάνε κορμιά
Κι άγνωστα τα 'θαψαν στην ερημιά

Ανώνυμοι ήρωες, άγνωστοι τάφοι
Κανένα όνομα σε αυτούς δεν γράφει
Μήτε το χώμα τους φιλούνε χείλη
Σταυρό δεν έχουνε μήτε καντήλι

Κανείς δεν ξέρει που τα 'χουν θάψει
Κανείς δεν πήγε για να τα κλάψει
Κανείς δεν έκαψε γι αυτά λιβάνι
Κανείς δεν έπλεξε γι αυτά στεφάνι

11 ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ 1912

Θυμάμαι που ξεπρόβαλε από το κύμα πέρα
ο δοξασμένος στόλος μας Αγίων Βικτώρων μέρα.
Αποβιβάστηκε ο στρατός μας τότε εις τον Κοντάρι,
κι έσπρωξε πίσω τον εχθρό με λεβεντιά και χάρη.

Πόθοι κρυφοί μες στην καρδιά του Χιώτη αναθαρρεύουν,
σημαίες ξεδιπλώνονται, οι ναύτες αντρειεύουν.
Ναύτες, φαντάροι ανήμερα στη χώρα μας προβαίνουν,
παίρνουν και δίνουν ευχές μ' ανθόκλωνα τους ραίνουν.

Δοξολογία ακολουθεί με γέλιο δάκρυ αντάμα,
Ω τι γλυκιά συγκίνηση, φέρνουν αιώνων τάμα!
Ολούθε μάχες άρχισαν στο Αίπος στα χωριά μας,
με πάθος αγωνίζονται να σπάσουν τα δεσμά μας.

Κλάμα στου Ρίτσου τον χαμό, θρήνος στον Παστρικάκη,
μα παραδόθηκε ο εχθρός μες στην ντροπής τα ράκη.
Λεβέντες ελληνόπουλα μας φέρατε τη νίκη
και στις Τουρκίας τον στρατό αιώνια καταδίκη.

ΣΤΟ ΗΡΩΙΚΟ ΝΗΣΙ ΤΗΣ ΧΙΟΥ

Της Χίου ηρωικό νησί
Με αίμα πλήρωσες κι εσύ
Τη λευτεριά σου
όταν μεγάλο κι ιερό
Αγώνα έκανες σκληρό
Με τα παιδιά σου.

Τ' άγρια θεριά του Καραλή
Δεν άφησαν ούτε πουλί
Να σε θρηνήσει
Έκαψαν, ρήμαξαν με βιά
Και σ' όλο το νησί
Φωτιά έχουν σκορπίσει.

Τέτοια αγριότης φοβερή
Ο λογισμός δεν ημπορεί
Να τη χωνέψει
Τέτοια εγκλήματα σκληρά
Τέτοια σφαγή και συμφορά
Ποιος να τη πιστέψει;

Μα να ...μακριά από τα Ψαρά
Στου λιμανιού σου τα νερά
Μια βάρκα φτάνει
Οι Τούρκοι με τον Καραλή
Με κέφι γιόρταζαν
Το Ραμαζάνι.

Καίγεται μες στη νυχτιά
Η ναυαρχίδα με φωτιά
Που σε τυφλώνει.
Πέφτει σε μας ένα δαυλί
Στου Καραλή την κεφαλή
Κι αμέσως τον σκοτώνει.

ΧΙΟΣ ΠΑΤΡΙΔΑ ΜΟΥ

Χίος πατρίδα μου, Χίος μαστίχα
Στα ξένα η έρημη... ψυχή μου σ' είχα,
ψυχή μου πίστη μου, Ψυχή μου ελπίδα,
Χίος χαμόγελου δροσοσταλίδα.

Χίος πατρίδα μου, ήλιου πλημμύρα
Άνθος κι ανθόνερο κι Αιγαίου αλμύρα
Πλάι στο κύμα σου το πελαγίσιο
Ζητώ στη χάρη σου να ξαναζήσω.

Κάνε με χώμα σου σε κάποια σου άκρη,
Κάνε με σκίνο σου στάξε μου δάκρυ.
Και το τραγούδι μου πόρτες με πόρτες
Χάδι κι αγέρι σου δωσ' το στους Χιώτες.

ΕΡΧΕΤΑΙ Η ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ

- Πού πας μητερούλα, που πας χαραυγή;
Ακούω κανόνια, αντάρα, βοή.
Σαν τι πάνω κάτω με βία τραβούν;
Σαν ποιοι οργισμένοι λες κλαιν και γελούν;
- Θα μείνεις στο σπίτι εσύ κι η γιαγιά
Ν' ανέβω τα βράχια στην πέρα πλαγιά.
- Πού πας την κουβέρτα, τροφές και νερό;
Οι Τούρκοι εκδικούνται, μη μείνω ορφανό;
- Μη σκιάζεσαι πλέον, στρατός εθνικός
διαβαίνει ορμάει και τρέμει ο εχθρός
Κρατούν οι λεβέντες τουφέκια σπαθιά
Συντρέχουμε οι ντόπιοι σε κάθε μεριά
Με κράζει η Ελλάδα στο Αίπος να βγω
Να δώσω βοήθεια σε ό,τι μπορώ.
Το τραύμα να δέσω στο άξιο παιδί,
που διώχνει τον Τούρκο με πάθος και οργή.
- Κατάλαβα μάνα τραβάς στα γκρεμά
που τρίζουν, που σπάζουν αιώνων δεσμά
Θα τρέξω αμέσως να κόψω ανθούς
Μαζί να ράνω νεκρούς ζωντανούς
Που φέρνουν στη Χίο γλυκιά λευτεριά
Να πω «Καλώς ήρθες Πανώρια Θεά»!
- Εμπρός περιμένει φροντίδα, στοργή,
Ο νιος που παλεύει για νίκη, τιμή.

ΧΙΟΣ

Σαν τη Χίο νησί δεν ξανάδα
Γιατί μοιάζει γαλάζια νεράιδα.
Έχει ομορφιά τρελή παραμυθένια
Ακρογιάλια γύρω-γύρω νταντελένια.
Θα σαι πάντα πατρίδα γλυκιά μου
Και θα σ' έχω βαθιά στην καρδιά μου.
Είσαι λουλούδι του Αιγαίου μεγάλο,
Σαν και σένα νησί δεν είν' άλλο.
Χίος, πανέμορφη και μυρωμένη
Πατρίδα μου γλυκιά κι' αγαπημένη.
Μοιάζεις, νησάκι μου, σαν όμορφη φρεγάδα,
Σαν λουλούδι στολίζεις την Ελλάδα.

Δέσποινα Κανέλλου

ΛΕΥΤΕΡΙΑ

Μια σπιθαμή απ' το χώμα αυτό
Τ' αγιο και ιερό δε δίνω.
Τη λευτεριά μου δεν πουλώ
Και σκλάβος δεν θα γίνω.

Κι όσο η θύμηση αγρυπνά
Στου χρόνου την ανάσα
Στο Αίπος θ' ανεμίζουνε
Του Λίναρη τα ράσα.

ΟΧΙ φωνάζω στη σκλαβιά
Κι ορθώνομαι λιοντάρι
Τη χώρα τούτη όποιος τολμά
Ας έρθει να την πάρει!

Στα χέρια μου τ' αδειλίαστα
Το πιο παλιό ντουφέκι
Γίνεται για τη λευτεριά
Βροντή κ αστροπελέκι.

Του Ρίτσου η ανοιχτή πληγή
Με τα κερένια χείλη
Μια νύχτα που ξεψύχησε
Στ' Αη - Γιωργιού την πύλη.

Ω Χίος κι αν σε πλήγωσαν
Εχθροί, βάσανα χρόνια
Η δόξα σου είν' αιώνια
Κάτω από τον ουρανό.

1912 ΣΤΟ ΑΙΠΟΣ

Δε 'φύγαν απ' τη θύμηση
Ούτε κι απ' τη θωριά μας,
Πάνω στο Αίπος στέκονται
Φρουροί στη λευτεριά μας.

Τον χρόνο έχουν για σάβανο
Τη δόξα μαξιλάρι
Κι αντί για μοσχολίβανο
Το χιώτικο θυμάρι.

ΤΟ ΕΛΛΗΝΟΠΟΥΛΟ (Βίκτωρ Ουγκώ // Μετάφραση: Κ. Παλαμάς)

Τούρκοι διαβήκαν, χαλασμός, θάνατος πέρα ως πέρα.
Η Χίο, τ' όμορφο νησί, μαύρη απομένει ξέρα,
με τα κρασιά, με τα δεντρά
τ' αρχοντονήσι, που βουνά και σπίτια και λαγκάδια
και στο χορό τις λυγερές καμιά φορά τα βράδια
καθρέφτιζε μεσ' τα νερά.

Ερμιά παντού. Μα κοίταξε κι απάνου εκεί στο βράχο,
στου κάστρου τα χαλάσματα κάποιο παιδί μονάχο
κάθεται, σκύβει θλιβερά
το κεφαλάκι, στήριγμα και σκέπη του απομένει
μόνο μian άσπρη αγράμπελη σαν αυτό ξεχασμένη
μεσ' την αφάνταστη φθορά.

Φτωχό παιδί, που κάθεσαι ξυπόλυτο στις ράχες
για να μην κλαις λυπητερά, τι 'θελες τάχα να 'χες
για να τα ιδώ τα θαλασσά
ματάκια σου ν' αστράψουνε, να ξαστερώσουν πάλι
και να σηκώσεις χαρωπά σαν πρώτα το κεφάλι
με τα μαλλάκια τα χρυσά;

Τι θέλεις άτυχο παιδί, τι θέλεις να σου δώσω
για να τα πλέξεις ξέγνοιαστα, για να τα καμαρώσω
ριχτά στους ώμους σου πλατιά
μαλλάκια που του ψαλιδιού δεν τάχει αγγίξει η κόψη
και σκόρπια στη δροσάτη σου τριγύρω γέρνουν όψη
και σαν την κλαίουσα την ιτιά;

Σαν τι μπορούσε να σου διώξει τάχα το μαράζι;
Μήπως το κρίνο απ' το Ιράν που του ματιού σου μοιάζει;
Μην ο καρπός απ' το δεντρί
που μεσ' στη μουσουλμανική παράδεισο φυτρώνει,
κι έν' άλογο χρόνια εκατό κι αν πιλαλάει, δε σώνει
μεσ' απ' τον ίσκιο του να βγει;
Μην το πουλί που κελαηδάει στο δάσος νύχτα μέρα
και με τη γλύκα του περνάει και ντέφι και φλογέρα;

Τι θες κι απ' όλα τούτα τ' αγαθά;
Πες. Τ' άνθος, τον καρπό; Θες το πουλί;

Διαβάτη,
μου κράζει το Ελληνόπουλο με το γαλάζιο μάτι:
Βόλια, μπαρούτι θέλω. Να!
